

AS COMUNIDADES DE MONTES E O RECOÑECEMENTO XURÍDICO DA PARROQUIA

Xosé ÁLVAREZ CASTRO

Ex-secretario da CMVMC de Lárez-Pontevedra

SUMARIO: Faise unha reflexión sobre a necesidade de adecuación das estruturas administrativas de Galicia á realidade social, especialmente a unha organización territorial na que a parroquia e a comarca sexan os elos básicos.

SUMARIO: Se reflexiona sobre a necesidade de adecuación de las estructuras administrativas de Galicia a la realidad social, especialmente a una organización territorial en la que la parroquia y la comarca sean los eslabones básicos.

SUMMARY: A reflexion is made on the necessity of the adaptation of the administrative structures of Galicia to social reality, especially to the territorial organization in which the parish and the region are the basic axis.

Os montes veciñais son “unha das figuras máis significativas polas súas funcións (económica, social e ecolóxica) e xenuínas pola peculiar configuración da súa natureza xurídica, do ordenamento civil da nosa patria”. Estas verbas foron ditas polo recordado maxistrado D. Daniel García Ramos na clausura de I Congreso Galego de Comunidades de Montes en Poio. Nós coidamos que podemos afirmar, con máis forza aínda, que son as únicas entidades nas que pervive -sempre suxeita a intentos de boicoteo pola administración e grupos privados- un modelo de organización comunal baseado na solidariedade, na toma democrática de decisións e na propiedade colectiva de distintos bens.

Ata principios de século tópanse diversas testemuñas, fóra do estricto espacio dos montes veciñais, de formas de organización deste tipo (“xuntas dos homes”, “axudas”...). esta pervivencia nas comunidades de montes obriga a estas a asumiren neste momento a responsabilidade de actuar como motor, como núcleo artellador da necesaria tarefa de reconstituír formas de autoorganización so-

cial que foron subsumidas pola implantación do sistema administrativo e de división territorial implantado no século pasado. Singularmente, no recoñecemento pleno da parroquia coma entidade xurídica de seu e base do ordenamento territorial de Galicia. As razóns que apoian o papel relevante das comunidades de montes neste tema son diversas e, en síntese, serían:

- Sen entrar de cheo na polémica da orixe da parroquia, hoxe por hoxe, parecen cobrar forza as opinións que lle supoñen unha raíz xermánica anterior ós romanos e baseada na existencia do “lugar” como primeiro ente de agrupamento de veciños e entendendo o lugar na definición de Castelao en *Sempre en Galiza*, como “grupo natural de poucos habitantes formado polas casas aldeáns espaxadas”; a parroquia acabaría o modelo agrupando ós lugares e dando unha perspectiva superior e global dos mesmos. Quizais a mellor definición de parroquia douna o deputado Pita Romero en tempos da República: “unha comunidade de vida na que o campesiño galego conqueriu un núcleo de vida comunitario”. Tanto o lugar como a parroquia seguen a ter un peso social forte na actualidade nas zonas rurais e o sentimento de pertenza ás parroquias está aínda vixente. O monte comunal actúa como elemento de unión entre os distintos lugares da parroquia, como espacio común do que tódolos veciños son copropietarios e responsables. Na actualidade está claro o papel das comunidades como depositarias dun modelo de autoorganización que pervive ó longo dos séculos e que toma corpo, segundo as distintas épocas, en formas sociais que aparecen ou desaparecen suxeitas ós bambáns da historia.
- Partindo da base de que os rendementos económicos do monte deben ser investidos principalmente no coidado do monte, non é menos certo que os excedentes deben servir de soporte, non a actividades obrigadas das administracións públicas, senón a iniciativas que vaian artellando os diversos aspectos da parroquia: cultural, deportivo e, singularmente, reclamacións xurídicas en defensa dos intereses veciñais; son moi significativas as tomas de postura en apoio das peticións de devolución de bens incautados ás organizacións veciñais na guerra civil como as casas do pobo, centros culturais, etc. A independencia na defensa dos intereses veciñais só pode ser completa se se ten un soporte económico propio que posibilita a adopción de medidas axeitadas cando a situación o requira.
- Afirmando a necesidade de que a parroquia e a comarca sexan os eixos de ordenamento do territorio galego (Congreso de Poio) e de que tódolos partidos “defenden” a necesidade do recoñecemento xurídico das mesmas, constatamos a diferenza entre os programas e as actuacións concretas. Caso paradigmático ofrécenolo a Lei de Administración Local de Galicia (DOG 5-8-97) que viría desenvolver o contido do estatuto que sinala como entes peculiares a parroquia e a comarca. Examine-

mos o tratamento que a citada lei lle dá ós mesmos; referente á parroquia, na exposición de motivos considéraa como a “verdadeira trama celular da vida local do noso pobo e o seu auténtico sinal de identidade” e recoñécelle a condición de ente local de carácter territorial. Pero detrás desta rimbombante declaración aparece o feito increíble de deixar a súa regulación para unha futura lei, ou sexa, aparca a cuestión de maneira indefinida. No tocante á comarca, o esquecemento é case que absoluto ou disculpas polo custo que suporía.

Por todo o anterior, as comunidades de montes deben ser exemplo práctico de cómo organizacións de ámbito parroquial e mancomunitario ou comarcal se adaptan perfectamente ás características do noso país e ofrecen un funcionamento axeitado ás necesidades de veciños e veciñas; pero tamén deberían actuar con toda a forza que posúen como grupo de presión sobre as distintas forzas políticas para que as boas palabras se plasmen en feitos concretos. Non esquezamos que o marco primario de actuación pública das Comunidades de Montes son os Consellos Parroquiais e a forza destes vai ligada ó recoñecemento pleno da parroquia.

- As funcións das comunidades de montes non se esgotan no terreo estritamente productivo, pois cada vez parecen máis claros os outros valores do monte: lugar de lecer, recreativo, cultural, ecolóxico... É impensable que se poida levar a cabo un mínimo planeamento territorial sen a participación dos propietarios colectivos das parcelas de máis extensión e de calidade ambiental máis alta, propiedade colectiva na que as decisións son tomadas en asemblea na que participan tódalas “casas” da parroquia: un exemplo de democracia directa inalcanzable para os entes superiores como o municipio.

No Congreso de Economía Gallega (Lugo, 1925), E. Costas e V. Risco propoñían a constitución dos municipios rurais cos representantes das parroquias e falaban dun Consello de Veciños de órgano deliberante e dunha Xunta con poderes executivos con diversas funcións: normas para administrar os bens comunais, policía de ríos e montes, repoboación forestal... e apuntan á cooperativa de produción, gobernada polo consello veciñal, como forma de organización económica da parroquia.

Estas son algunhas das razóns que confiren un papel pioneiro ás comunidades de montes na reivindicación primeiro e na posterior articulación dun novo modelo de organización territorial na que a parroquia e a comarca serían os primeiros chanzos. O obxectivo sería, nin máis nin menos, adaptar as estruturas administrativas á realidade social, contrariamente ó que se tentou facer dende primeiros do século pasado.

